

X.

A Csorbai tó.

Egy hegyidyll.

(Dr. Emericz Gézától.)

1. A földet hó és jég, az eget sötét nehéz felhők borítják. A láthatár hetek óta egy minimumra zsugorodott össze, a Magas Tátra hetek óta láthatatlan, mintha már nem is léteznék, mintha megúnta volna ezt a ködös, hideg és mégis nedves időt, ezt a borús eget, ezt az egész mostani világot, s abbeli világfájdalmában megint alámerült volna mélyen a föld alá, vissza a föld anyaméhébe, a hol valamikor ismeretlenül és észrevétlenül szendergett.

De a Tátra csak a testi szemnek láthatatlan. Hívei lelki szemei előtt a szepességi tél sarkvidéki sötétsége daczára is egész nagyszerűségében és pompájában ott áll, éles körvonalú csúcsaival és festői sziklacsoportjaival, gyorsan futó, messzire fehérülő hegyi-patakjaival és csendes, mélytekintetű tengerszemeivel.

Felmerülsz te is előttem, Csorbai tó! te a Magas Tátra büszke koronájának legdrágább ékessége. Bárcsak hozzád méltóan festhetnélek le! Bárcsak hozzá való ragaszkodásom képességemet fokozná annyira, hogy legjobb és legszebb szavaimat találnám, számos tisztelőid lelki örömére! Mert nagy a te tisztelőid száma, minthogy látogatóid száma is az: olyan pedig még nem akadt, a ki téged első látásra meg nem szeretett volna.

2. — — Verőfényes nyárközépi nap van. Szepességi nyári nap az. A szepességi nyárban pedig nyoma sincsen ama terhes tikkasztó melegnek, melylyel a forró nyári napok az alföldi vidékeken és a nagy városokban járnak, és a melynek súlyát mindenki, a kinek módjában van, menekülés által lerázni igyekszik. — A szepesi nyár ez évszak minden teljét és gazdagságát a tavasz üde frissességével és virító pompájával egyesíti, még az alantabb fekvésű erdős vidékeken is, hát még a Magas Tátrán!... És mi a Magas Tátrán vagyunk. A Kassa-oderbergi vasút reggeli vonata gyorsan és korán legmagasabb pontjára, a hochwaldi állomásra szállított fel, tehát mintegy a Tátra magas várának tőszomszédságába. Hogy magához azon

várhoz eljussuk, már csak a várkertet kell átlépniünk, s azon várkertben majd a Csorbai tóra is akadunk.

Illatos pázsít fölött, illatos fenyőfák alatt haladunk felfelé. A levegő oly tiszta és aetherikus: minél magasabbra jutunk fel, annál kevésbé érezzük, hogy neki is van súlya. Úgy tetszik, mintha felfelé haladtunkban saját testünk is veszítene súlyából, s minél magasabbra emelkedünk a hegyoldalon, annál emelkedettebb hangulatunk is.

A tóhoz vezető útnak mintegy fele részét hagyhatuk hátra, a midőn jobb kéz felől mintegy földalatti titkos morajt hallunk. Hova tovább erősebbé, határozottabbá válik az, míg végre éles malomzúgás zajába megyen át. Ekkor a fenyőfák karcsú, vörhenyes oszlopai között valami csábító fehérséget pillantunk meg, mely a földhöz lapúl és megint fel-felágaskodik. Lépünk közelebb!

Íme egy hegyipatak, a Feketevíz (Černavoda) előtt állunk, a mely itt mint egy nagy meredek templomtetőről zajlik lefelé gömbölyűre köszörült zöldes-fehér gránitdarabok között, fokról fokra bukfenczeket hányva, és az ellenálló szikladarabokat tajtékozó haraggal megtámadva, úgy, hogy végtére az egész szintelen víz vakító fehérségű gyöngyökre bomlik fel. És ezen „szemet lelket andalító“ játék szüntelenül ismétlődik, mert a meredély felső szélén mindég új meg új víztömeg jelenkezik és —

... szítről szírtre úgy dobja magát.

Forr, tajtékszik bulláma;

Ila százszor törné is nyakát,

Futásban meg nem állna.

(Heine*)

Egy-egy szikladarabon és a hegyipatak szélén nagylevelű vizinövények díszlenek; közbe-közbe sikerül egy-egy gyöngyhabnak merész ugrással egyik vagy másik széles levelen átjutni, mialatt több-kevesebb gyöngyszem magára a levélre is hull, ezt harmatos fénynyel elárasztván.

A meredély alsó szélével egy csaknem vízszintesen álló szélesebb lépcsőre támaszkodik: e síkon ama vízgyöngy mind csaknem a láthatatlanságig átlátszó, az észrevehetetlenségig tiszta kristálylyá lesz. Most e folyékony kristály megszeliődten is tapogatózva keresi útját a sziklák között lefelé, kisebb-nagyobb, egymással össze-

*) Ezen és az alább köv. verset Szász K. fordítása után közöljük. Fogadja a híres költő és műfordító legmélyebb köszönetünket azon szíves készségért, melyet a fordításra vonatkozó megkeresésünket teljesítette.

függő medenczékké alakulván. Ezen medenczék és az összekötő csatornák buján tenyésző mohok és víznövények válogatott példányaival vannak szegélyezve, itt-ott sötét-kék nagyszemű nefelejtsek tarkázzák a szegélyt, mely csillogó gyémántokkal egészen be van hintve: az egész oly csodaszép aquarium, a minővel csak a Magas Tátra kristálpatakjainak vízi nymphái dicsekedhetnek.

Milyen kedves és egyúttal milyen merev ellentét! Fejünk fölött nyugtalan, hypergeniális zuhanása a hegyi patoknak, mely fejjel nekimegy a falnak, és nyilván a lázas haladás elvéhez szít; lábunk előtt ellenben a szenvedélytelen nyugalom, a minden vágyainak teljesedését elérte megelégedés, a jelennek az utolsó cseppig átélvezése. — Mintha e helyen a pajzán vízi nymphák az emberi tudományt csúffá akarnák tenni, mint a mely szerint tudvalevőleg „közvetítés nélküli ellentét“, u. n. „ugrás a természetben“ nem létezik.

3. De váljunk meg ez ígésző látványtól, ha nehezünkre esik is. — Az út egyre meredekebb lesz, a fenyőfák nem törekszenek már oly elszánt nagyravágyással a magasba, hanem inkább bizonyos nyomottság és meghunyászkodás vesz rajtuk erőt. A tisztásokon a rétképző füvek társaságszerető népe nem lép már itt fel: helyét a veres és fekete áfonya foglalja el. Alig hogy az út szélén akadunk itt-ott pázsitzegélyekre. Azonban a fűvet pótló áfonyabokrok is a füvek módjára szorosan egymáshoz simulnak, mindenik egy ékes, kicsinyített, exotikusalakú fácska, az egész csoport egy törpe erdőhöz hasonló, melyből helylyel-közzel egy-egy spiraea mintegy megfelelő nagyságú pálma emelkedik ki.

Most az út egy meredekebb hegyoldalon húzódik felfelé. — A mint ennek felső széleig feljutottunk, egy erdős fennsíkon találjuk magunkat. A fenyőfák lombjának zöld rostélyzatán át a gránit-hegyóriásokat úgyszólván közvetlenül magunk előtt látjuk: itt kell lenni a tónak is, de ezt magát szemünk mindenfelé hasztalan keresi. Nehány száz lépést a fennsíkon a hegyek felé téve, egyszerre egy meredek, áfonyával és törpefenyővel benőtt, gránit-sziklákból összerakott, mintegy 20 m magas töltés áll előtt.

tünk, mintha ősrégi cyklopfal volna. A keskeny, az áfonya alá búvó gyalogút kacskaringósan vezet fel a töltés magaslatára; és a mint erre felkapaszkodtunk, lábunk a földhöz tapad, mintha gyökeret verne, ajkaink pedig ki nyílván, e felkiáltásra fakadunk: „Thalatta, thalatta!”

Minden bizonynyal a szép görög haza viszontlátásának teljesedéshez közeledő reménye volt az, a mi Xenophon tízezer vitézét ama világtörténeti kurjongatásra bírta, midőn fél és egész barbárok közt tízezer baj között bolyongván, valahára a Téchész-hegyről a Fekete tenger kéklő síkját megpillantották. De hogy ama reményüknek épen a tenger megpillantásakor adtak olyan hangos és fellobbanó kifejezést, annak oka bizonyosan azon befolyásban keresendő, melyet egy nagy víztűkör kedélyünkre gyakorol. Mert olyasmi mint a lelkesülés ihlete száll ki a hullámok közül, egész vérünket élenyes levegő módjára élénk pezsgésbe hozván. — A Csorbai tónál is a víz megpillantása elemi erővel hat ránk, mert egyrészt az egész úton csupán a leírt pontnál találkozunk vízzel, másrészt pedig azért, mert a természet a Csorbai tavat minden kíváncsian előre siető tekintet elől gondosan elrejtette. Mint valami drága kincset zárta és fedte el ama gránit-töltés által, mint egy féltékenyen őrzött szép titkot, a melyet nem részletenkint és szakadozva fedezünk fel, hanem a megfejtés egyszerre egész teljében és nagyszerűségében áll előttünk.

Igenis, a tónak azon hirtelen átmenés nélküli, varázsszerű feltűnése csakugyan azon benyomást teszi ránk, mintha az egész havas hegység édes titka tárult volna fel előttünk. Azt képzeljük, mintha a Magas Tátra gránit-keble megnyílt, és bepillantást engedett volna mind azon pompába és szépségbe, a mely benne elrejtőzik.

Szebb és nagyszerűbb tájkép nem is képzelhető.

A Tátra hegyóriásai a tó északi oldalát nagy ívben állják körül olyformán, hogy az északi part fölötti erdős domb a gránithegyek alját elfedi.

Ép átellenben velünk a tóhoz legközelebben, a Szolyiszkó és a Bástya emelkednek — két hasonlóan alkotott gránitpiramisként, melyeknek csúcsai magasan az égbe nyúlnak. A Szolyiszkó és a Bástya között egy éjszának tartó lankás völgy alakul, melynek tulsó széle a Tatra gerinczére és azzal együtt az ország határára esik.

A Szolyiszkótól balra, tehát nyugot felé, sorra az Ostra, a Krátka és a Kriván következnek; a Bástyától jobbra, tehát kelet felé, a Kopa, a Tátracsúcs vagy Visoka, az Osterva és a Končista sorakoznak. E sor legszélén a Gerlachfalvi és a N.-Szalóki is oldalt és alig felismerhetőleg megpillantható. Váll váll mellett állanak ezen hegyóriások; az általuk képezett ív egész hossza 15 km-re tehető. Azon hegyeknek mindenike magánosan bámuló megcsudálásra ragadna, mert mindenik 1000 méternyre emelkedik a tó tükre (1350 m) fölé. De amint ott állanak, mindannyian ugyanazon neműek és nagyságuk, az egyenkénti hatást illetőleg mintegy egymásnak útjában vannak. Egyik sem oly hiú és kérkedő, hogy a néző tekintetét külön magára vonni iparkodnék. Ellenkezőleg, mint a valódi nagyságához illik, mindegyik szerényen, társaival egyetértésben lép fel. Mindenik megelégszik azzal, hogy egy nagyobb egésznek helyét jól kitöltő eleme vagy tagja lehessen. Annak folytán a havasok az előttünk feltáruló gyönyörű tájképének díszítő háttérévé válnak, mely elég nagyszerű és magasztos ugyan, de mégis marad annak, a mi: t. i. díszitménynek és háttérnek. Az egésznek közép és fénypontja a tónak lábunk előtt kiöntött hullámbzó bája; a hegyóriások a tó őrei és védőiként tűnnek fel.

Az elsorolt hegycsúcsok ketteje között mindannyi délnék tartó völgyek nyílnak; a tó déli partja fölött választott álláspontunknál fogva a völgyek belsejének csak egyikebe pillanthatni be. Ez azon említett, arányosan kikerekített völgy, a mely a Bástya és a Szolyiszkó között képződött. Ezen völgy legalja a Feketevíz medre, melynek gyönyghányó játékán feljövet gyönyörködtünk. Csakhogy a Feketevíz ama völgynek csak felső $\frac{2}{3}$ -adában veszi útját a völgy tengelyének mentében; alantabb keletfelé fordul, s ezen irányba folytatásában a Poprád vizére akad. Ama völgy hosszabbított tengelye pedig egyenesen a Csorbai tó közepén vezet át.

Az maga hektárookban kitéve nem épen akkora, hogy már felszínének nagysága különösen imponáló hatású lenne.

Felülete ugyanis $20.4 \frac{1}{2}$... A tó egész alakja hosszúka, alpalakja egy derékszögű négyszög, de a melynek szöglei ki nem képződven szépen kikerekített ívek által helyettesíttetnek. Az alpalaktól eltérőleg a tó éjszaknyugati szöglete öböllé alakul, mely egy kis magaslat mögé oly csábítólag rejtőzik. A tó nyugoti és keleti partja lejtős, csaknem vízszintes lapály, déli partját a kőgát szegélyezi, a melyen állunk; e gátnak befelé hajló oldalának alja és a tó között szintén egy keskenyebb lapály terül el. A velünk átellenben levő éjszaki part egy domb által képeztetik, melynek gerince a tó északi szélével párhuzamos, felénk fordított alját pedig a tó vize mossa. Ezen domb akadályozza, hogy a háttért képező havasok alját megpillanthassuk.

A tó körüli lapályt magas növésű gyalogfenyő — a legmagasabb, a mely a Tátrán csak található — szép zöld moh, erica, melampyrum és veres áfonya fedi. A keleti és nyugati parton elterülő lapály is bizonyos távolságban hirtelen emelkedik, és ezen emelkedés gerincei is a tó megfelelő partjaival párhuzamosan haladván, az éjszaki parton lévő emelkedés gerincével és a lábunk alatti kőgáttal egy összefüggő hegygerinczeretté alakulnak. E gerinczet köröskörül fenyőfák díszítik, és így az egész tó legközelebbi környezetével együtt egy magában teljesen befejezett önálló egészsze alakul, amint másrészt az egész alpesi tájképnek egyik alkatrészét és ezuttal mértani középpontját képezi.

Csakhogy a mi tavunk több mint pusztá mértani középpont. Mert nem üres, semmit sem mondó felszín terül el előttünk: az egész menyország tükröződik benne vissza, még pedig nem egyhangúlag kéken, mint a milyen a merev boltozat fölöttünk, hanem a tó tükréből felénk mosolygó meny mintegy üdén harmatos, azon kívül itt-ott váratlanul előtörő csillagok ragyognak fel, és így benne a nappali ég verőfényes szépsége az éjjeli menybolt csillámló pompájával egyesül. Velünk átellenben pedig a dombon dízló, világoszöld fenyőliget tükröződik a tóban; a fenyőfáknak lefelé törő koronái körül játszó díszfény lobog, — a kép szépségétől ittas szemünk azt hiszi, hogy a kristályüvegekből épült tündérlakok csillámló tetejét látja. A tó közepe felé pedig, szintén merészen az égnek lefelé törve, a gránithegyek hű képmásai állanak, csakhogy a vízfestés idializáló modorához képest, valóságuk minden keménységétől és merevségétől tisztultan úgy tűnik fel, mintha pusztá fényből alakultak volna.

A tó által az egész alpesi vidék még csak igazán megkapóvá válik, mert általa nyer értelmet és szellemi tartalmat. — Olyan alpesi tájék, a mely a vizet nélkülözi, igenis merev, s azért mintegy megfoghatatlan előttünk, egy megkövült rejtély, melynek értelményébe be nem hatolhatunk. A vízben nyilvánul a vidékeknek úgyszólván alapeszméje, a víz a lélek és életadó elem. A lélek pedig, a szellemi élet a szemben tükröződik. Azért a tavat méltán a vidék szemének nevezték el. A mi tavunk annyira az, hogy Turandotnak az emberi szemre mondott talánya szórúl szóra és vonásról vonásra e tóra is alkalmazható.

S ama kristályt hogy neveznétek

— Egy drága-kő sem ér evel —

Mely bár világít sohasem éget,

S magába mindent felölel.

És csodabájú gyűrűjébe

Lefestve hordja az eget,

S mit szétsugároz tünde fénye,

Szebb, mint a mit magába vett.

(Schiller után Szász K.)

4. El nem fáradunk e bájos és egyszersmind nagszerű alpesi képet újból meg újból meg szemlélni. — De olyanok vagyunk mi, a tudós jelenkor tudnivágyó ivadéka. Még teljesen uralkodik fölöttünk a szép tájék esztetikai varázsa, még játszik velünk föld- vagyis inkább víz-alatti tündérkertek és tündérpaloták bájos képzete, s máris titkon bánt bennünket ama száraz prozaikus kérdés: vajjon honnan veszi magát a tó vize és hová lesz? Általában hogyan keletkezett e tó, és ki illesztette össze e déli partját bekerítő kőgátot, a melynek eltávolítása után vize okvetetlen csakhamar elfolyyna?

Ugyanis semmelyik oldalról nem látni a tóba ömlő vizet. Zúgó hegyipataknak hirtelen; saját méhében viseli a tó látszólag fennállásának feltételeit. — És a dolog úgy is van, a szó legszorosabb értelmében, valamint ugyanis a déli partján levő cyclopfal, úgy a körülvő lankás talaj-emelkedések is kisebb-nagyobb, gömbölyűre kerekített gránitdarabokból állanak.

Egyes embernagyságú szikladarabok a tóban és a tó körül elszórtan most is ott fekszenek, mintegy meztelenül, a naptényben fehérelvén. Csaknem azt hihetné az ember, hogy valami özönvíz előtti óriási állatoknak megkövült csontjai És valójában, azok nem is más

mint valamely hegycsúcsnak vagy sziklacsoporthnak — mely megolvasatlan évezredek előtt odafenn a hegység magaslatán a kéklő égbe nyúltak — szétszóródott maradványai.

Mindazon szikladarabok is, melyeket a moh, az áfonya, az erica s a gyalogfenyő elborít, egészen lazán és összefüggés nélkül fekszenek egymás mellett és egymás fölött, úgyhogy a víz, mind az égről, mind a sziklafalakról lezuhanó, a görgeteg mélységében elvész és épen azon elvesztett mélységben, a tó fenekén, egyesül annak vizével. Nem igen történik az közönséges értelemben vett források alakjában, mert a leírt talajszerkezet az olyan forrás-képződésnek épenséggel nem kedvez: hanem mint észre nem vett patakocska közeledik a víz a tó folyamvidékének területéből, és az annnyival inkább sikerülhet neki, miután a tó mindenütt jó mély, egyes helyeken 20 méternél is mélyebb.

A mily csendesen és titkon a víz a tóba belopódzik, ép olyan zajtalanul, feltűnés nélküli módon távozik is belőle. — A tó délnyugoti szögletében, zsombékos helyen, a be nem avatott által fel nem ismerhető módon, egy kis patakocska vezet a tóból kifelé, mely a legszárazabb szeptemberi időben sem vész el: biztos jele annak, hogy a tóba folytonos beömlés is van. — Nemkülömben a tó felületén folytonosan tart az elpárolgás is, és ha ennek eredménye literekben pontosan meg sem határozható, annyira minden bizonynyal tehető, hogy az elpárolgási vízmennyiség mint cseppfolyós csapadék elegendő volna arra, hogy egy kis forrást képezzen Ezen anyagcsere a tó testében, ámbátor nem nagyon élénk, mégis elegendő arra, hogy az ép és egészséges legyen. — A víz egészen tiszta és átlátszó, sehol nem képződnek rajta élősdí vízi növények, amint — úgyszólván növényi hulladék-keselyűk — poshadt vizek felületén szoktak gyülekezni. — Hasonlóképen a tó vize, ámbár kissé keserűs-ízű és csendes verőfényes időben felületén langyos, jól iható, átlátszósága pedig egészen kifogástalan.

De hogyan történt, hogy e tó képződött? . . . Általánosságban véve ez meddő kérdésnek látszik. — Bárhol a föld felülete medence-alakúvá lesz, ott csakhamar víz is akad, a mely a medenczét eltölti. — De a mi ta-

vunknál a dolog nem áll oly egyszerűen. — Ez egyedül a déli oldalán levő kőgát által vált lehetségessé, ezen kőgát pedig egészen olyan, mintha tudatos erők rakták volna. Első pillanatra mindenki azt hinné, hogy előrelátó számítás és szorgalom műve azon gát; egyszóval úgy látszik, mint ha a Csorbai tó emberi mű volna.

De ez csak látszólagos, — természeti erők alapították e tavat. — És pedig e műüket nemcsak minden emberi művészetet előzőleg teremteték, hanem alkalmasint sok évezreddel magának az embernek teremtése előtt. Hogy röviden és egyszerre kimondjuk: a Csorbai tó nem más mint egy jegesnek a maradványa, a melynek felső vége valamikor a Szolyiszkó és a Bástya közötti hegygerinczig felért, a melynek teste a két hegyóriás között levő völgyet töltötte ki, és a melynek alja azon a területen nyugodott, a hol jelenleg a tó medenczéje van. — Ama ciklopfal pedig nem más, mint az úgynevezett „moräna“ vagy jegesgát, a melyet minden jeges maga előtt tol. Ama jégge megdermedt folyó t. i., melyet jegesnek hívnak, útközben mindenféle nagyságú szikladarabokat szed magába, és azokat azon pontig szállítja, a hol ama megremevedés varázsa enged. — Itt új, szabadabb életre ébredvén, a gránitszikladarabok nehéz terhét elejti, miután útközben görgetés által gömbölyűekre köszörülte.

A tó tehát egy régmúlt időnek, az u. n. jeges időnek, műve és tanuja A tó tehát kedves, vidor gyermeke egy mogorva, rideg apának, a ki évezredek át fáradozott, hogy gyermekének biztos és kellemes tanyát létesítsen. — A legfelső hegygerincztől, mérföldnyi távolságból hordta össze az építőanyagot ama ciklopfalhoz; évszázadokat fordított arra, hogy minden egyes épületkövet kellő alakra hozzon, és csak ezen előkészítés után illesztette ama déli gátba, hogy így, kimúlása után is, gyermekét az enyészettől megóvjá. — És ime törekvése sikeres volt. — A jeges a maga sötét idejével elmúlt, hanem földi működésének nyoma még évezredek múlva is a természeti szépségek iránt fogékony emberi kebleket örvendeztetni fogja.

Tehát a Csorbai tó ősrégi származású. Családfája sokkal régibb, mint a minővel a későn született emberi nem legbüszkébb nemesi és uralkodó családai dicsekedhetnek. — És nemcsak régi, hanem egyszersmind fennséges származású is a mi tavunk, mert oda fenn, a Magas Tátra gerinczén állott ama, fehér kristálypalota, a melyben dédapái laktak. — És ámbár mélyen ide lenn ültette fel tanyáját, bölcsője a felhők szomszédságában állott, és az ég felhői dajkálták. — Tehát nemcsak nemes és fennséges, hanem — mi több — egyenesen mennyei származású.

5. Ezzel pedig eleget tettünk a mi korunk szellemének, a mely oly előszeretettel a dolog távol fekvő eredetét kutatja. Most tehát fordúljunk megint a közvetlen és oly ígöző jelen felé.

Jóformán reggel van még. A reggel ide fenn jó közel jár a délhez. A nap még nem süt oly melegen, hogy a tó körüli sétacsónakázástól visszariasztana. Nehány erősebb evezőcsapás, s ime az ezüstpikkelyes hullámokon ringatózunk, a menny mosolygó kéksége fölöttünk és alattunk. A levegő oly ruganyos, oly finom illattal teljes! Minden körülünk olyan ünnepélyes, a közönséges értelemben vett földnek nyomát is alig fedezhetjük fel. Valóban úgy érezzük magunkat, mintha a közönséges, földi valóság alól szerencsésen kimenekültünk volna.

Utunkat a Bástya irányában vesszük, a nyugati part hosszában. Egyenesen előttünk emelkedik legmagasabbra a tó partja. Mialatt ezen az éjszakai part fölötti magaslat közeledésünk folytán gyorsan növekszik, ugyanazon mértékben a háttért képező alpesi hegyóriások törpülni látszanak. Nemsokára azoknak csak a legmagasabb csúcsai kandikálnak a dombháton levő fenyőfákon át, mintha csolnakázásunkat kíváncsi figyelemmel kísérnék. Még egynehány csapás az evezővel és az egész alpesi tájkép elmerült: mintha csak fenyőfás erdőben fekvő tóvon volnánk. Egyedül a levegő, az ég és a víz bizonyos színezetén láthatni, hogy mégis alpesi tó ez!

Mielőtt ama elrejtett öbölhöz érnénk, az éjszakai part első harmadrészében egy kisebbszerű bekanyarodáshoz jutunk, a hol kétségkívül egy föld-, inkább görgetegalatti forráspatakocska ömlesztvi vizét a tóba. Ezen partkanyarulat háttérében oly hívólag nyílik a sűrű fenyves erdő: a

zöld sötéttségben egy keresztcsőrű pintyét (*Loxia curvirostra*) pillantunk meg, a mely fenyőfa-tobzon csüngve, egyáltalán nem gondol velünk, hanem jóízűen fűszeres fenyőmagvát költi el. A tó maga ezen helyen olyan mint valami nádas: a sásnak egy neme (*Carex nutans*) terem itten; a háromélű szálak magosan emelkednek a víz tükre fölé, mialatt a vékonyszárú kalászok folyvást bólingatnak. Csodálkozásunkra e sáson a közönséges rózsabogár (*Philoperta horticola*) csüng, szokatlan nyugalommal a kalászokon rágicsálva. A parton, buján tenyésző moh alatt elrejtve, az *Andromeda polifolia* szára húzódik el, a melyből egyes függélyes ágak kisarjadzanak. A finom, lándzsás, visszahajtott levelkék a csinos növénynek valami idegenszerűt kölcsönöznek. Azon benyomást teszi ránk, mintha nem itt, ezen tüskés fenyőfák alatt és darabos gránitkövek alján volna az ő világa. És mintha azt maga is érezné, egészen elszomorodva csüggeszti le gyengén piros, sajátságos alakú virágfejecskéjét.

Egészen jól ellenben, egészen otthonosan érzi magát a keringő bogár, a melyek nagy számmal a vízben a bókoló sás szárai közt tekervényes vonalokban ide-oda iramodnak — ezüsthényű bolygó tüzeeskékhez hasonlítva, de a melyek elég sajátságosan nappal és a víz alatt mutatkoznak. A vízi bogarak közt pedig vékony, homokszemekkel kirakott csövecskék cikáznak: egész hihetetlen képződmények, a melyeknek igénytelen külsejéből senki nem következtetné, mennyi fény és színpompa rejtőzik ezen megkövült álarcz alatt. E csövecskék t. i. az ékes szitakötő bábjai. — A sima víztükrokn pedig itt-ott egészen váratlanul egymást keresztező hullámgyűrűk támadnak, melyeknek középpontjai tova haladnak. Közelben és távolban pillantunk meg afféle gyűrűs hullámokat, a melyeknek egy része nagy sebességgel ide-oda iramodik. Most egy olyan gyűrű mifelénk veszi útját: keressük a középpontját és mit találunk? Egy egészen kicsiny, de gyors úszka képezi azt. Egészen apró kis állatka, de a mely aránytalan nagy, erejét látszólag meghaladó hullámokat bir okozni. Hogy mit mivelnek azok az állatkák, vajjon mint jó magunk vízi sétát tesznek-e, vagy pedig e szokatlan úton keresik-e mindennapi kenyerüket, aziránt nem bírtam magamnak felvilágosítást szerezni.

Most már gyorsan az említett nagyobb öböl felé evezünk, a melynek titkos rejtekében a napsugarak látszólag találkát adtak egymásnak, még pedig alkalmasint egy táncmulatság czéljából. Ama öbölben t. i. a part alkata és az égről szállingózó nyári szellők behatása alatt számtalan keskeny, éles hátú hullám keletkezik, a melyek egymást keresztezvén, apró víz-halmocskák ugrádozónyüzése származik. Mindenik halomtetőn pedig egy fel-felvilanó fénysugár bokázik, hogy szintén hallik „a parányi sarkantyú pengése.” A hullám és a fény ezen összejátszásának hatása pedig annál nagyobb, mert az öbölbeli víz felszíne távolról sötét-feketének látszik.

Gyors csolnakunk immár magát azon sötét víztük-röt szeldeli át: szemünk lefelé néz és ime a víz éjsötétsége egyszersmind átlátszó mint a fényes nappal! Méternyi mélységben lelátni és pedig oly tisztán, mintha a tó fenekét kezünkkel érhetnők el. És mi az, a mi a fenéken látható? Tiszta zöldes-fehér gránitkövek, a melyek között a gyalogfenyőnek szintén fehéres gyökerei kigyóznak. Hasonlít a gyökereknek ezen beláthatatlan sokasága az egymásba fonódó szarvasagancsakhoz. — Ezek fölött pedig egy a vízbe fult fenyőfa elnyúló hullája fekszik; alkalmasint évszázadokkal ezelőtt döntötte a vihar nedves sirjába, de a melynek frissessége, tisztasága és balzsamos ereje az enyészettől megóvta. Gondoskodik ide fent a hegyeken a természet arról, hogy a sirok rohadt lehelete ezen égi légkörbe fel ne hatoljon.

Mialatt szemünk a gyökerek labyrinthusának egymásba font útjain ide-oda téved, ezeknek kiindulás- és végpontjait hiába keresvén, két gránitszikla közötti keskeny hasadékból ujjnyi hosszúságú veres foltú tritónok (*Triton cristatus*) eviczkélnek kifelé és az átlátszó víz felső rétegében mintegy függvén, egész látható kéjjel a napon süt-kéreznek, miközben okos szemecskéikből bámuló, de egyszersmind önérzetes, minden félelemtől ment pillantásokat vetnek. Bámulásuk körülbelől csolnakunk szokatlan megjelenéséből ered, mert a legtöbb csolnakázó beéri azzal, hogy a tavat hossz tengelye mentén evezí át, ezen öbölnek félreeső szépségét legfőlebb egy futó oldalpillantásra méltatva. A tritónoknak biztonsága pedig tapasztalatlan-

ságuk, a veszélylyel való ismeretlenségük következménye. Bármilyen kicsinyek ugyanis ezen sajátságos alakú állatok, mégis a tónak legnagyobb és azért háborítatlan nyugalomban élő lakosai; mert a pisztráng — alkalmasint az anyagcsere említett lassúsága folytán — e tóban nem tenyész.

A part fölötti fenyvesben néma csend van, — legfőbb hogy egy-egy fekete czinke hallatja hívogató kettős füttyét. Az öböl déli partján diszló gyalogfenyő hézagaiban pedig — kékselymes mellényben, fekete frakkban, az izléses salonöltözet valóságos mintája gyanánt — egy billegény (*Motacilla boarula*) jelenik meg, többszörösen meghajtja magát s aztán, mint a kinek nincs elveszteni való pillanatja, gyorsan tova tipeg. — A víz tükre fölött a túlsó partról most egy szűz le (*Calopteryx virgo*) közeledik, szárnyai átlátszó s mégis csillogó selyemgaze, karcsú teste szorosan álló, kiáltószínű ruhába van szorítva. Úgy röpked el fölöttünk mint valamely elbűvölt erdei királykisasszony, különös módon de mégis egészen a legújabb divat szerint öltöztetve. Úgy látszik, hogy a divat uralma még azon meseországra is kiterjed, a melyben az elátkozott királyfiak és az elbűvölt királykisasszonyok honolnak.

A menny fölöttünk szintén egészen csendes és mintha ki volna halva, oly néptelen. Csupán egy magányos sas (*Aquila fulvo*) köröz a Bástya fölött, csakhogy ezt magát a part fölötti domb miatt meg nem pillanthatjuk. A sas e dombtól balra felmerül, gyönyörű nagy ívet ír le és jobbra a fenyőfák csúcsai mögött eltűnik. Csendesen és méltóságosan úszik oda fenn a ritkább légrétegben, csak néha lódítja meg alig észrevehetőleg kiterjesztett két szárnyát, mintha megakarná győződni, vajjon bírja e még az alatta lévő levegő. Mindig egy bizonyos időköz múlva tűnik fel újra. — Ezen játék jó hosszú ideig tart. De most — az időköz elmúlt, de a sas meg nem jelent. — Vajjon hová lehetett?

Szálljunk tovább mi is. Nehány erőteljesebb evező-csapás után gyorsan dél felé kanyarodunk; az elrejtett öböl eltűnt, előttünk pedig a tó egész szélességében és hosszában nyílik meg. A déli partját szegélyező kőgát nem akadályozza meg, hogy tekintetünk messze-messze világgá ne

tévedhessen, ámbár a gát ama világot magát elfedi, úgy hogy sem az egyenesen déltelel fekvő Királyhegyet, sem pedig a délnyugat-fekvésű Gyömbért meg nem pillant-hatjuk.

A nap közben égi útja legtetejére ért fel és fényét özönnel ömleszti a földre. A tó villogó tükre egészen el van árasztva világossággal, az egész nyílt, messze világ tűnik előttünk fénytengerben úszni látszik. Miután a Tátra magas csúcsai hátunk mögött vannak; azt kell hinnünk, hogy egy nyájas dombvidék terül el előttünk. Ha nem tudók, miszerint csak hátra kell néznünk, hogy azonnal megint egy alpesi vidékre visszahelyeztessünk; nem kételkednénk abban, hogy valami szelíd, délszági éghajlat alatt vagyunk; oly kedves és fénynyel teljes az előttünk nyíló világ! De az csak az általános benyomás: megint elegendő egy pillantás a part felé, s az ott diszló gyalogfenyő vagy a vereses erica-szőnyeg azonnal felvilágosít az iránt, hogy éjszakai szélesség alatt és jelentékeny magasságban vagyunk. — Annál hatásosabb a tó képe ezen megfordított távlatból; éjszaka és dél, felföld és alföld egyesültek itten, hogy oly szép paradicsomi tájképet létesítsenek, a minő ezen alakban a Tátrában is csak egyszer fordul elő.

A tó hossz tengelyét csolnakunk mintegy röptében szántotta fel; — útját millió meg millió csillaggal beszórt széles barázda jelezi. A déli kőgátnak közepetáján kikötve megtelepedünk egy kunyhó nagyságú gránitkő alján, a mely a Tátrafüred melletti „Rablókő“-re emlékeztet. Gyalogfenyő galyakból tüzet rakunk magunknak, melynek még lángja is fűszeres illatot terjeszt. Erre jószágú fenyőfából készült nyárson rablópecsenyénket sütvén, ennek elköltése után kényelmesen a puha mohszőnyegre heveredtünk, hogy az evezéstől a szellemi és anyagi élvezetek folytán támadt fáradalmainkat kipihenjük.

Környékünk fénye és illata még álmainkba is belopódzik: paradicsomi képek játszanak lelkünknek csak félig szendergő öntudata előtt és mind azon képek fővonásai az utóbb átélt valóságból származtak. — De milyen nagy csodálkozásunk, mikor egy hűvös fuvalat álunkat és álmképeinket hirtelen elsöpri. Szemeinket dörzsölve erőlködve tekintünk magunk körül megtudandók, vajjon igazán felébredtünk-e már...

Csak nagy nehezen és nagy sokára sikerült a valóságot mint ilyent felismernünk. Eltűnt minden fény és varázs, úgy az égről mint a földről. A nap nyugotfelé, a szürke ködfátyolon át alig pislogván, időközben mintegy megvakult. A tó, minden szépségétől megfosztva, nem ragyogó kristály többé, hanem ólomszürke, mintha az is szemefényét elvesztette volna. — A szél növekedő hevességgel támadja meg a tó vizét, mely megfelelően növekedő hullámokat ver; ezeknek széles homlokain át pedig apró, egymást átszelő hullámredők kergetőznek, a melyek haragos arczon támadó ránczokhoz hasonlítanak.

A partot szegélyező szikladarabok között a nagy hullámok széjjeltörött maradványai locsolással fel-fel szökkelnek, és önmagukra visszaesvén, fehér tajtékjukat maguk köré szórják. — A fenyőfák és a magas törzsű gyalogfenyők galyai haragosan maguk körül csapkodnak, törzsei erőnek erejével igyekeznek vissza a függélyes állásba. A közben éles, metsző zúgást hallatnak, a melyben fájdalmas panaszkodás és egyszersmind a szél magaviselete elleni haragos tiltakozás különböztethető meg.

És hová lettek a magas hegycsúcsok? Keletfelől ijesztő, ködgomolyagokká alakult felhők végtelen sora közeledik a hegycsúcsok mentében; azokon alúl szakadozott ködfoszlányok függnek, melyeknek uszályai egészen le a gyalogfenyők tájáig érnek. A felhőfoszlányok hézagai közt, majd itt, majd ott, egy-egy hegyoldal pillantható meg, sőt néha oly nagy és magas nyílás támad, hogy egyik vagy másik csúcs is előbukkan. De a nyugtalan légi képződmények csakhamar újra összefolynak, új csoportokká egyesülnek, és nemsokára a legtovább látható nyugoti végpont, a Kriván is, nyomtalanul eltűnik. Az óriási amphitheatrumban élé egy megfelelő nagyságú ködfüggöny ereszkedett alá.

De mi volt ez? a Menguszfalvi csúcson túl, jó távolban, tompa moraj hallatszik. Most a Visoka fölötti felhők egyikének keble hirtelen megvilágosodik, s erre nemsokára egy mennykőcsapás hallik, a melyet egy hosszúra nyúló dörgés követ, mintha a haragos ég a romlott világot korholná. Pedig csak egy egyes villámszikra, egy egyes mennykőcsapás volt az, a mi a Visoka fölötti felhőben támadt.

De az egyszerű csapás, miután éjszak felé a hegyiség gerince a hang távozását megakadályozza, százszoros visszhangot támaszt itten. Sziklafal sziklafalhoz, hegyoldal hegyoldalhoz dobja a hangot, és így az az egész óriási

amphiteatrumon végighömpölyög a nélkül, hogy ránk nézve, a kik ama amphiteatrum középpontjában vagyunk, érezhetőleg gyengülne. Ahhoz még az is járúl, hogy itt a havasok ritka levegőjében ennek megrázkódtatása sokkal erősebb és messzebbre kiható, mint oda lenni a sűrűbb levegőben! — De alig hogy e gondolatsort végigfontuk, a Bástya fölött kóválygó egyik felhőn is egy hirtelen fény villan át, és most már a hosszantartó dörögés és moraj még nagyobb erővel ismétlődik. E második villámcsapás még nem költötte fel valamennyi általa elérhető hegyoldal visszhangját és immár egy harmadik felhő dörögő hangja is beleszól, nemsokára egy negyedik s így tovább, miközben egyes — selyemszál-vékonyosságú és kékes, vakítófényű — villám sietve a felhők felületén czikázik át. Minden új villámcsapás új dörgést támaszt, minden új dörgés az előzőn túltenni igyekezik; aközben a viharzó szél — a mennydörgés kísérő hangjaként — zúg és süvölt: valóságos pokoli hangverseny, a mely mellett a jövő zenéjének legsikerültebb productiói is erőtlen suttogássá silányúlnak.

A kinek nem volt módjában havasok közt egy égháborúnak szem- és fültanuja lenni, annak fogalma sem lehet azon borzadályos, vérfagyasztó forradalomról a légkörben, azon mértéknélküli hangpazarlásról, mely untig elegendő lenne alföldi vidékeken egy egész tuczat égi háborút bőségesen ellátni. Csupán a Sinai hegyen, midőn Jehova választottnépe előtt egész hatalmában és fennségében akart feltűnni, hasonlíthatott a mennydörgés és a vihar azon égháborúhoz, mely itt a Csorbai tó körül dühöng.

Az alatt az ég kelet felé mindinkább az egyhangú szürkesség színét veszi fel. A mi amphitheatrumunkban is a felhők hovatovább egyszínű tömeggé folynak össze, az ég tetőpontja felé igyekezvén. A pihenési tanyánk szomszédságában emelkedő gránitsziklára egyes nehéz vízcseppek esnek; a tónak egész felületén végig a mind sűrűbben hulló esőcseppek pajzán játéka kezdődik. Itt az ideje, hogy a Kárpát-egylet József-menházát érvényre emeljük és benne a mindig sűrűbben özőnlő zápor ellen menekvést keressünk. Ezt teljes mértékben meg is találjuk és mi alatt a zápor a zsindeletetűre özőnlík, a hegyekben pedig a mennydörgés még folyton tart, de mintha észrevétlenül gyengülne; ráérünk tisztába jönni az iránt, hogy az ember e földön még a paradicsomban sem érezheti magát teljes biztonságban, mint azt fájdalmára már ősapánk Ádám is annak idején tapasztalta.

7. A menny többé nem dörög, a felhők utolsó maradványai sietve a hegyek belsejébe menekülnek, vagy szemünk láttára kék semmivé válnak. Az ég mindig nyájasabb alakot ölt, a nap újlag visszanyeri fényét: világosság, szín és pompa tölti el megint a világot. A hegycsúcsok a most feltétlenül átlátszó levegőben jóval közelebb nyomódnak hozzánk. A tiszta és üde levegő még tisztábbnak és üdőbbnek tetszik most; az egymásba font gyalogfenyőágak zöld hajában harmatgyémántok csillognak; a havasok szüzi természete most még szüziebbnek tűnik fel, mint a vihar előtt.

A nap lassanként leáldozni készül. Ha déltájban lángoló, vakító fényű tűzgolyó volt; úgy jelenleg szende világosságot terjeszt, a mely tiszta, anélkül hogy vakitana és szeliden melegítő, anélkül hogy égetne.

És ezen csendes, nyájas napfényben a tó is tükröződik; oly mosolygó, oly önmegelegetett és nyugodt az most, mintha vihart és égi háborút soha nem látott volna. Valóban e tó most a béke, a nyugalom jelképe, a megtisztult lélek hű képmása, a mely kitartó küzdés által jutott megérdemlett vídamságához.

És a mint ezen szelid esteli fényben a tó megismerésébe elmerülünk, partjának egy gyorsan felszáradt gránitszikláján ülve; a tó varázsa a mi szívrünkre is kiterjeszkedik. A múlt idő minden küzdelmeinek emlékezete, a jövő idő érti minden gond és aggodás mintha örökre a tó legmélyébe süllyedt volna el. Az általános gazdasági hanyatlás, a melyben hazánk is oly bőségesen részesül, mint valami régi időből való, már nem is igaz történet tűnik fel előttünk, és a keleti kérdés megoldása körüli végtelen zajról nem hihetjük, hogy már ezen, a történelem országútjától oly távol eső havasok aljáig is elhatott. — Ezen csodaszép természet megtekintésénél az embereknek lóttása futása, egymással való örökös hadakozása oly semmisnek, oly hiábavalónak tetszik nekünk; úgy érezzük itt magunkat, mintha biztos kikötőben ülnénk; örökre szeretnénk itt maradni, és saját magunk számára építeni itt egy menházat, hogy legyen hová visszahúzódunk a földi élet nyomorúsága elől.

Hogyha egy folyóvíz partján állunk, legyen az bár a legnyájasabb vidék legszelidebb patakja, a szünet nélkül tova vándorló hullámok minden körülmények között egy ösmeretlen távolság utáni bizonytalan vágyat költenek

fel keblünkben. A vízzel együtt szeretnénk világgá indulni magunk is, messzire-messzire egészen odáig, a hol a boldogság várakozik ránk. A vándorló patak nem maradásra, hanem távozásra hangolja az embert. — Egészen másképen e tó vize. A mint az úgyszólván önmagában nyugszik, a világtól elzárkózottan, úgy az ember keblét sem szállja meg itt a távolság utáni vágy; boldogságunkat jelenlevőnek tudjuk, életcélunkkal elértnek gondoljuk; itt Fausttal a pillanathoz így szeretnénk szólani: „Óh maradj, oly szép vagy!” Most, az esteli napsugár szelíd csendes fényében nyilvánul a tó legbensőbb jellege. És e jelleg: a megtisztult vidámság, a lelki béke, a világ bajairól édes megfélekezés.

És a mint úgy itt ülünk, az úr istennel és magunkkal egyetértésben, a napfény lassan-lassan arany-pirosává válik, s mintegy elég önmagában. A nyugati ég alján izzó aranyfelhőcskék tündökölnék, annyira, hogy magát a napot, saját fényük önzetlen kútfejét, elhomályosítják. — Most a tó nyugati partja felül az egész tavon át gyorsan növekedő árnyék húzódik, a mely már régen, a part üregébe elrejtőzve, e pillanatra várakozni látszott. Miután az egész tó felszínét beborította, ennek keleti partján telfelé húzódva; nemsokára a tó körüli egész lapályt is befödi, és még mielőtt ráértünk volna a közellévő fenyőfák csúcsainak a nap végsugáraiban ragyogását érdem szerint megcsudálni, az egész tó környéke s minden ide lenn immár besötétült. Azonban a hegyóriások még mindig piros sugarakban ragyognak, kelet felé hosszúra nyúló árnyékokat hányva, a mely ott is, a hol a háttért a puszta lég képezi, egészen tisztán és élesen kivehető.

Elragadó a T á t r a (Visoka) égbetörő alakja mostanában. Felénk fordult oldala a B á s t y a által immár be van árnyékolva, mintha sűrű, sötétkék fátyol borult volna rá; háta mögött azonban utat talált magának az arany-szőke napfény: s így az egész kép a régi festményekre emlékeztet, a melyeknek sötétes alakjai aranyalatra festve, oly sajátságos benyomást tesznek.

Most lehet még csak igazán kivenni a Visoka, ezen legmeredekebb, emberi láb által csak egyszer meghágott kárpáti főcsúcs merész alakját. — Olyan az, mint egy

óriási méretű, góth modorban épült székes-egyház, meg-
rakva számnélküli tornyocskákkal, kőrózsákkal és egyéb
czikornyás ékitményekkel. De azon félhomály, mely az
óriási templom homlokzati oldalát elborítja, és a szakado-
zott körvonalat szegélyező dicsfény kitörül minden me-
revséget s szögletességet a gyönyörű látványból.

Az esteli árnyékok, a gyalogfenyű-öv felső széléből
előtörvén, magasabbra és magasabbra húzódnak. Most már
csak a legfelsőbb csúcsok égnek — mint megannyi cse-
desen lobogó piros lángok; — nemsokára azok is kialsza-
nak. Egyedül a Kriván sütkerézik még rövid ideig az ég
királynéjának kitüntető kegyében: arra az esti szürkület
növekedő árnya a Kriván fölött is összezsap. Magosan a
csúcsok fölött még huzamos ideig láthatni a nap utolsó
sugárainak fehéres útját; de nemsokára a nappalnak ezen
utolsó nyoma is egészen a menny kékségébe olvad bele,
és a kezdetben csak egészen félénken feltűnő csillagok a
menny sötétülő mélyéből mindég diadalmasabban nyomúl-
nak elő s oly vigasztalólag ragyognak fölöttünk.

A tó azalatt álomba merült. Felszíne kimért időközön-
ként fel-leszáll, mintha az alvó víz csendesen lélekzetet
venne; hullámozó tükrén pedig az égi csillagok ezrei rin-
gatóznak.
